

NƯỚC NGA CHỐNG THAM NHŨNG

TS. Đỗ Minh Cao
Viện Nghiên cứu Trung Quốc

Những năm gần đây, tham nhũng trở thành một trong những tệ nạn nghiêm trọng mang tính toàn cầu. Những nước nghèo và một số nước thực hiện nền kinh tế chuyển đổi đang đứng trước nguy cơ thực sự của tệ nạn này. Nhằm mục tiêu phát triển bền vững, nước Nga - một nước lớn đang tích cực tiến hành cuộc chiến không khoan nhượng chống tham nhũng.

Đầu thế kỷ XXI, dưới thời Tổng thống V. Putin và hiện nay là Tổng thống Medvedev, nước Nga đã tạm thời lấy lại hình ảnh của một trong những cường quốc trên thế giới. Mặt khác, trong nỗ lực phát triển của mình, đất nước rộng lớn này đã và đang phải đối mặt với nhiều thách thức lớn trong và ngoài nước. Tham nhũng là một trong những tệ nạn nghiêm trọng có thể kéo lùi sự phát triển của nước Nga. Trong bối cảnh cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu hiện nay, cuộc đấu tranh chống tham nhũng ở Nga càng cần sự quyết tâm và sự đồng thuận dân tộc. Những kinh nghiệm chống tham nhũng tại Nga không chỉ mang ý nghĩa dân tộc. Những nước nghèo và những nước đang tìm kiếm mô hình phát triển mới như Trung Quốc, Việt Nam... sẽ tìm thấy trong cuộc chiến này những bài học cần thiết và hữu ích

để thực hiện có hiệu quả hơn cuộc chiến chống tham nhũng tại nước mình.

1. Tham nhũng ở Nga mang tính hệ thống và để lại hậu quả nặng nề

a. Lịch sử và hiện trạng tham nhũng tại Nga

Nguyên Tổng thống V. Putin tiếp nhận trách nhiệm nặng nề chèo lái con thuyền nước Nga với một “di sản” nghèo về kinh tế, yếu thế về chính trị trên trường quốc tế. Đồng thời, ông cũng tiếp nhận cả một “di sản tham nhũng” khá đồ sộ từ thời Tổng thống tiền nhiệm B. Eltsin để lại.

Sau “cải tổ”, nền kinh tế nước Nga dưới thời B. Eltsin đi xuống một cách tồi tệ. Nước Nga bị nợ nần, những người làm công, kể cả những người đã về hưu không nhận được lương đúng thời hạn và đủ số lượng. Trọng khi đó, công cuộc tư nhân hóa đã làm cho một số lớn cán bộ nhà nước, các giám đốc xí nghiệp... trở nên giàu có nhờ có chức có quyền và lợi dụng được thế mạnh đó. Khi đó người ta sợ nói đến thuật ngữ “tham nhũng”. Còn hiện nay, một trong những nội hàm cơ bản của phạm trù “tham nhũng” là “lợi dụng chức quyền”, trục lợi bằng nhiều cách: biến của công thành của riêng, ăn hối lộ, tham ô v.v..

“Di sản” tham nhũng nặng nề ấy đến nay không hề thuyên giảm. Lịch sử tham nhũng ở Nga vẫn tiếp diễn và chưa cho thấy những dấu hiệu thay đổi quan trọng.

Hàng năm, Tổ chức Minh bạch quốc tế

thường đưa ra những bảng xếp hạng mức độ tham nhũng của tất cả các nước trên thế giới. Những năm gần đây, thứ hạng của nước Nga trong bảng này thường là rất thấp (xem bảng)

Bảng: Thứ hạng của nước Nga trong bảng xếp hạng tham nhũng của Tổ chức Minh bạch quốc tế những năm đầu thế kỷ XXI

Năm	2004	2005	2006	2007	2008
Điểm	2,8	2,4	2,4	2,3	2,1
Thứ hạng	90/146	126/159	127/163	143/179	147/180

Nguồn: Số liệu được tập hợp từ các trang website tiếng Nga, tiếng Trung và tiếng Việt

Bảng trên gồm 3 chỉ số: năm, số điểm, thứ hạng trong năm trên tổng số nước được lấy dữ liệu so sánh. Tổ chức Minh bạch quốc tế tính mức độ tham nhũng của các nước theo thang điểm 10. Điểm càng nhỏ thì mức độ tham nhũng càng lớn, điểm càng cao chứng tỏ mức độ tham nhũng ít. Mặc dù, tổng số nước được thăm dò trong bảng xếp hạng mức độ tham nhũng của Tổ chức Minh bạch quốc tế hàng năm có khác nhau, nhưng cách tính điểm vẫn giống nhau. Theo Tổ chức này, các nước có số điểm từ 3 trở xuống là những nước có mức độ tham nhũng ở mức báo động. Bảng trên chỉ rõ, những năm đầu thế kỷ XXI, nước Nga luôn có chỉ số tham nhũng khoảng từ 2,8 đến 2,4 ở mức thấp hơn 3. Điều đó có nghĩa là tham nhũng ở Nga luôn duy trì ở mức “báo động”.

Để thấy rõ mức độ trầm trọng của hiện trạng tham nhũng ở Nga trong những năm

này, có thể tham khảo một số thí dụ điển hình của tệ nạn này.

Năm 2001, Quỹ INDEM (Information for Democratic - Thông tin cho dân chủ hóa) của Nga đã tiến hành một nghiên cứu tổng thể về tình trạng tham nhũng ở Nga với tiêu đề: *Tệ tham nhũng ở Nga: Sự phát triển và triển vọng*. Theo nghiên cứu này, năm 2001 tệ tham nhũng ở Nga đã cướp đi 33,5 tỷ USD¹

Cuộc nghiên cứu lần thứ hai được tiến hành năm 2006, kết quả như cho thấy tại bảng trên. Tham nhũng tại Nga vẫn đậm chôn tại chỗ với số điểm 2,4 và thứ hạng là 127/163, so với 2,5 và 126/163 của năm 2005. Số tiền đưa, nhận hối lộ giữa khối doanh nghiệp và cảnh sát; giữa người dân và

¹ http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/russia/newsid_470100/4701059.stm

các cơ quan cấp phép; giữa các tổ chức, doanh nghiệp và các thanh tra viên trong năm 2005 tăng gấp 10 lần so với năm 2001.

Theo Viện Công tố LB Nga, lượng tiền tham nhũng trong phạm vi nước Nga lên tới 240 tỷ USD/năm, tức là hơn 15% GDP của Nga². Một con số thật ấn tượng.

Tham nhũng tại Nga diễn ra tại nhiều ngành, nhiều cơ quan và dưới nhiều hình thức khác nhau. Một quan chức cấp cao Viện Kiểm sát Tối cao Nga đưa ra một số liệu làm ví dụ cho phạm vi bề rộng của tệ nạn này. Năm 2007 ở Nga có 11 nghìn vụ hối lộ bị phanh phui, trong đó 40% số người bị truy cứu trách nhiệm trong những vụ này là nhân viên các cơ quan bảo vệ pháp luật; 20% là bác sĩ, nhân viên ngành y; 20% là nhân viên cơ quan chính quyền các cấp.

Ngành có nhiều tham nhũng nhất là ngành kinh doanh. Số liệu của các năm từ 2004 đến năm 2007 cho thấy tham nhũng trong lĩnh vực kinh doanh đã tăng khoảng 9 lần, từ 33 lên 316 tỷ USD mỗi năm. Khối lượng hối lộ trung bình mà các doanh nhân Nga phải dứt lốt quan chức khoảng 130

nghìn USD. Con số này chưa bao gồm tham nhũng tại bộ máy chính quyền cao cấp³.

Một nghiên cứu của Tổ chức Minh bạch Quốc tế được đăng tải với nhan đề báo chí là “Nga: kẻ đưa hối lộ hàng đầu thế giới” chỉ ra rằng, nhiều công ty của Nga thường hay hối lộ tiền cho các quan chức nước ngoài để giúp cho công việc kinh doanh tiến triển thuận lợi hơn. Các nhà nghiên cứu sử dụng đến một số bảng thống kê, cũng như những kết quả trưng cầu ý kiến của các nhà lãnh đạo của nhiều công ty ở các nước khác nhau dẫn đầu trong lĩnh vực kinh doanh ở nước ngoài để lập bảng xếp hạng mức độ tham nhũng trong lĩnh vực kinh doanh của các nước với thang điểm tối đa là 10. Theo bảng này, Nga là nước xếp cuối bảng trong số các nước được nghiên cứu, sau Trung Quốc và Mexico. Những quốc gia này có số điểm là 5,9, 6,5 và 6,6 tương ứng⁴.

Cuối tháng 9/2008, Quỹ Ý kiến xã hội của Nga cũng đã tiến hành một số nghiên cứu về tần số tham nhũng ở nước này. Trong khuôn khổ cuộc nghiên cứu, có tới 29% người Nga đã ít nhất một lần trả các khoản tiền hối lộ cho công việc làm ăn của họ. Ngoài ra, những người thú nhận là không bao giờ có thái độ hối lộ cũng chiếm 44% khả năng, còn lại là 56% doanh nhân chia sẻ

²Theo nhandan.com.vn. <http://209.85.175.104/search?q=cac+he:c1azLnmY1TgJ:hay+nhat.com/Kinh-te/tham-nhung-va-van-de-chong-tham-nhung-tren-the-gioi/in.html+%22tham+nh%C5%A9ng+%E1%BB%9F+Nga%22&hl=vi&ct=clnk&cd=5&gl=vn>

³http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/russia/newsid_4701000/4701059.stm

⁴<http://vitiinfo.com.vn/Muctin/Kinhhte/dautu/LA52654/default.htm>

rằng họ thường đút lót trong công việc làm ăn của mình⁵.

Trong điều tra, 5.500 người Nga bình dân và gần 2.000 nhà doanh nghiệp từ 40 vùng đất nước được hỏi ý kiến. Các "thủ lĩnh" về hối lộ trong từng ngành tham nhũng đã được điểm danh, gồm 3 dạng: "Tham nhũng chức quyền" tức xách nhiễu; "Chiếm đoạt tài sản Nhà nước", khi doanh nghiệp mua quan chức chính quyền; "Chiếm đoạt của doanh nghiệp" khi quan chức (thường từ các lực lượng vũ trang) tấn công doanh nghiệp. Dẫn đầu về "tham nhũng chức quyền" là các vùng Primorie, Moskva và vùng Moskva, Krasnodarsk. Dẫn đầu về "chiếm đoạt tài sản Nhà nước" là Primorie, Samara và Tatarstan. Dẫn đầu "chiếm đoạt của doanh nghiệp" là Primorie, Krasnodarsk, Saratov và Rostov. Ít tham nhũng nhất là các vùng Arkhangelsk, Voronhej, Cộng hòa Karelia. Tổng tham nhũng trong khu vực các doanh nghiệp nhỏ và vừa tại các vùng vào khoảng 22 tỷ USD/năm. Kích cỡ trung bình của một vụ "tham nhũng làm ăn" là 30.000 rúp (1.000 USD)⁶.

Ông Andrej Illarionow - phụ trách về các vấn đề kinh tế của Nga cho rằng, tham

những ở Nga đã đến mức toàn diện và triệt để và đã đi sâu vào tới tận các gia đình. Cũng theo ông, xuất khẩu trái phép dầu lửa, thép và gỗ là loại tội phạm đứng hàng thứ ba sau trốn thuế và cướp đoạt tri thức. Ông nhắc lại đánh giá về nạn tham nhũng ở Nga của chính Tổng thống D. Medev: "*Đáng buồn biết bao khi ở Nga nạn tham nhũng đã trở thành một phương tiện để tồn tại của một số lượng lớn con người, về bản chất, tham nhũng đã trở thành "sự kiện hàng ngày" và là "sự đe dọa nền an ninh dân tộc"*⁷

b. Tham nhũng tác động tiêu cực đến xã hội và nền kinh tế Nga

Trên thực tế, nạn tham nhũng đã có những tác động tiêu cực đến xã hội và nền kinh tế Nga.

-*Về mặt xã hội*, nạn tham nhũng đã phá vỡ chuẩn mực đạo đức của nhiều tầng lớp xã hội khác nhau. Tại Nga người ta thấy cảnh sát vòi vĩnh tiền của tài xế bằng cách chỉ ra các lỗi vi phạm mà họ dựng lên; các bậc phụ huynh thì đưa tiền cho giáo viên cốt để con họ đạt điểm cao; bệnh nhân "bôi trơn" cho các bác sĩ và nhân viên bệnh viện để nhận được sự được chăm sóc dù có khi ở mức tối thiểu. Sinh viên ra trường cũng phải biết "chạy" việc. Nhiều công ty còn hối lộ cho các quan chức thi hành luật để bóp chẹt hoặc

5

<http://vitiinfo.com.vn/Muctin/Kinhhte/dautu/L.A52654/default.htm>.

6

<http://209.85.175.104/search?q=cache:bXb9RSADe6EJ:mofa.gov.vn/quocte/tg10,03/xahoi10,03.html+%22tham+nh%C5%A9ng+%E1%BB%9F+Nga%22&hl=vi&ct=clnk&cd=17&gl=vn>.

7

http://news.bbc.co.uk/hi/russian/russia/newsid_7637000/7637247.stm

đóng cửa các đối thủ cạnh tranh bằng các cáo buộc như trốn thuế, vi phạm bản quyền...⁸

Chính Tổng thống Medvedev đã nhận ra rằng: “Ở những nước có nền văn hóa pháp lý cao, người ta không nhận hối lộ không chỉ vì họ sợ mà còn vì nó không mang lại lợi ích nào, nó có thể hủy hoại sự nghiệp của họ”. Theo ông “đó có thể là điều khích lệ mạnh nhất”. Như vậy tại đất nước ông, nền văn hóa pháp lý đã bị coi nhẹ, và chính vì lý do này mà tham nhũng ở đây đang ngày càng “đe dọa nền an ninh dân tộc”. Phát biểu trước các quan chức tư pháp và an ninh, Tổng thống Medvedev nói: “*Rõ ràng rằng, tham nhũng là mối đe dọa của mọi quốc gia. Nó phá hủy môi trường kinh doanh, làm suy yếu và băng hoại hình ảnh nhà nước. Nhưng cái chính là tham nhũng làm xói mòn lòng tin của nhân dân đối với chính phủ*”⁹. Như mọi người đều biết, khi nhân dân đã mất lòng tin, thì triển vọng và tương lai của đất nước nơi họ sống liệu có được như các nhà lãnh đạo thường mong muốn?

- Về mặt kinh tế, tham nhũng đã gây thiệt hại to lớn cho nước Nga mà mỗi năm sự thiệt hại này ngày một gia tăng.

Năm 2006, Indem Foundation, tổ chức qui tụ nhiều chuyên gia chống tham nhũng nổi tiếng ở Mockva đã có cuộc thăm dò tiến hành trên 1.000 doanh nghiệp và 3.000 hộ gia đình về tệ nạn tham nhũng ở Nga. Kết

quả cho thấy, nạn đút lót cho các quan chức, cảnh sát, giáo viên và bác sĩ đã "ngôn" hơn 3,1 tỉ USD của người dân và 316 tỉ USD của các doanh nghiệp mỗi năm, tăng gần 10 lần so với 4 năm trước. Tổng số tiền đút lót cao gấp 2, 5 lần so với mức thu ngân sách của Chính phủ. Theo một khảo sát của Ngân hàng Thế giới (WB), 78% doanh nghiệp ở Nga phải đút lót để được yên ổn làm ăn.

Năm 2007, theo đánh giá của chính quyền, Nhà nước đã bị mất khoảng 97 tỷ rúp (khoảng 4 tỷ USD) do trốn thuế, và chỉ có thể tìm ra khoảng trên một nửa trong số này.

Theo ông Khodorkovsky, nạn tham nhũng ở Nga làm thiệt hại cho Nhà nước ít nhất 30 tỷ USD/năm, tương đương với 10% tổng sản phẩm quốc nội. Con số này cũng được khẳng định bởi ông Aleksandr Baryskin, người đứng đầu Cơ quan Điều tra thuộc Viện Công tố Liên bang Nga¹⁰.

Còn theo Viện trưởng Viện Nghiên cứu chiến lược Quốc gia Nga Nikita Critrôpxki, mỗi năm tại nước này xảy ra khoảng 14 triệu vụ tham nhũng với tổng số tiền lên tới 480 tỷ USD, gây thất thoát khoản tiền khổng lồ cho ngân sách, cản trở sự phát triển của đất nước¹¹.

¹⁰

http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/russia/newsid_7631000/7631391.stm.

¹¹

<http://www.thuvienphapluat.com/%5C?CT=NW&NI D=14184>.

⁸ <http://60s.com.vn/index/1421038/21052008.aspx>.

⁹ <http://60s.com.vn/index/1421038/21052008.aspx>.

Từ những điều trên, rõ ràng nạn tham nhũng ở Nga hiện đang là một cản trở lớn cho sự phát triển bình thường của nước Nga. Để thực hiện tốt những chương trình, kế hoạch phát triển quốc gia những năm tới, nhất thiết nước Nga phải tìm ra được những nguyên nhân sâu xa của tệ nạn này và những giải pháp hữu hiệu để thực hiện tốt bước chuyển đổi nền kinh tế và nâng cao mức sống của nhân dân, lập lại niềm tin cho chính mình của những người công dân đã từng là thành viên của một quốc gia hùng mạnh trên thế giới, xứng đáng với truyền thống lịch sử và văn hóa lâu đời của đất nước Bạch dương đã từng được nhiều người ngưỡng mộ.

1. Nguyên nhân

Để tìm ra những biện pháp hữu hiệu nhằm tiêu diệt tận gốc rễ tệ nạn tham nhũng, trước hết nước Nga phải làm rõ được những nguyên nhân và đặc điểm của tệ nạn này.

Vào những năm cuối thế kỷ XX-đầu thế kỷ XXI, nước Nga thực hiện bước chuyển đổi từ nền kinh tế có kế hoạch sang nền kinh tế thị trường. Tình hình kinh tế, chính trị và xã hội nước Nga thời gian này có những đặc điểm riêng của mình. Giống như thế, tệ nạn tham nhũng ở Nga cũng mang nhiều đặc điểm khác với tham nhũng tại nhiều nước trên thế giới.

Người Nga nhận ra rằng, nguồn gốc của nạn tham nhũng giữa những năm 1990 và hiện nay có khác nhau. Trước đây, giới doanh nghiệp làm hư hỏng chính quyền bằng

những lời gạ gẫm, mời chào đáng ngờ. Hiện nay, nhiều khi quan chức nhà nước buộc doanh nghiệp phải hối lộ thì mới “được việc” và “yên ổn”. Trong nhiều trường hợp, các văn bản pháp quy và các thủ tục ngay từ lúc xây dựng đã nhằm tạo điều kiện cho tham nhũng. Ngoài ra, quan chức ngày càng tham gia mạnh hơn vào quá trình kinh doanh, lợi dụng các nhà kinh doanh như là đại diện hoặc người môi giới của mình¹². Thậm chí một bộ phận quan chức chính quyền suy thoái còn móc nối với bọn tội phạm kinh tế để làm giàu. Viện phó Alexander Buksman thừa nhận rằng nhiều quan chức nhà nước có phần hùn, hoặc được chia cổ phiếu ưu đãi từ các công ty ăn nên làm ra.

Tại một số địa phương, cán bộ công chức còn lập ra các đơn vị kinh doanh trực thuộc, núp bóng để làm ăn. Ví dụ, người đứng đầu cơ quan thanh tra, kiểm soát sản phẩm động vật tại vùng miền núi Altai đã lợi dụng chức vụ, mở ra một công ty lữ hành chuyên tổ chức các tour du ngoạn kết hợp... sản phẩm, bị cơ quan pháp luật Nga phát hiện, truy tố.

Trong một bài viết của mình, Phó giám đốc Trung tâm Chính sách Công cộng Nga Sergei Mikhailov viết: “Chưa khi nào mà quyền lực lại đồng nghĩa với làm ăn kinh tế như ở Nga hiện nay. Có quá nhiều người

12

<http://www.tgvn.com.vn/Story.aspx?lang=vn&zone=parent=0&zzone=2&ID=1488>.

bước vào chính trường để đại diện cho một tổ chức tài chính hay công nghiệp nào đó, hoặc nhằm giúp đường kinh doanh thăng tiến”. Còn ông Alexei Podberyozkin, một cựu nghị sĩ và là Chủ tịch Đảng Cánh tả Đoàn kết Xã hội, nhấn mạnh: “Như một lẽ thường, chính trị sẽ không còn là chính trị theo đúng nghĩa nếu nó đi liền với kinh doanh”¹³.

Nghiên cứu nhiều vụ việc tham nhũng tại Nga, chúng ta có thể thấy một số nguyên nhân chính của nạn này bao gồm:

Một là, tham nhũng nảy sinh do quản lý xã hội yếu kém. Quản lý kinh tế lỏng lẻo đã tạo nhiều sơ hở cho các mành móng tham nhũng, tiêu cực và các tội phạm phát triển. Hệ thống xã hội rắc rối nhiều tầng nấc, thủ tục phức tạp, cơ chế ra quyết định và chịu trách nhiệm không rõ ràng làm tăng nguy cơ tham nhũng;

Hai là, tham nhũng nảy sinh do sự biến động mạnh mẽ về chính trị, kinh tế và xã hội. Xu thế toàn cầu hóa về trao đổi thương mại và sự luân chuyển các nguồn tài chính cũng là yếu tố làm nghiêm trọng thêm tình trạng tham nhũng.

Ba là, tham nhũng nảy sinh do sự lũng đoạn của các tập đoàn kinh tế, chính trị, là hệ

quả của sự độc đoán, chuyên quyền, sự tham lam của những kẻ cầm quyền.

Cũng có những phân tích khác về nguyên nhân tham nhũng tại Nga những năm gần đây. Theo phân tích hướng này, tham nhũng ở Nga cũng xuất phát từ ba nguyên nhân cơ bản: *Một là*, do Nga đánh mất thế hệ của thập niên 90. Một số dư luận tại Nga cho rằng, những người Nga trẻ tuổi lớn lên trong những năm đó hoàn toàn có ý thức tham nhũng, bởi lẽ vào thời kỳ đó những điều kiện “thuận lợi” cho việc tham nhũng có ở khắp nơi và vào mọi lúc. *Hai là*, điều kiện kinh tế. Nhiều xí nghiệp, nhà máy được tư nhân hóa là điều kiện thuận lợi để những “cán bộ lãnh đạo” và người thân cùng bạn bè “xé thịt” cơ quan cũ của mình chiếm lấy những phần béo bở nhất. Những người kém thế hơn đành phải “tự xin” lấy phần mình. Tất cả làm cho “con bò sữa” kinh tế quốc gia bị héo gầy do tham nhũng. *Ba là*, do ý thức của con người. Lý do này có vẻ trừu tượng nhưng trên thực tế lại là sự thực. Những người có chức có quyền, đặc biệt là những người chịu trách nhiệm phân phối và sử dụng các nguồn ngân sách cảm thấy đây là cơ hội tốt để “lạm giàu”. Những người khác cũng tranh thủ cơ hội bên trên không chú ý thì làm liều. Cái vòng luẩn quẩn ấy làm cho vòng xoáy tham nhũng ở Nga ngày càng rộng.

Tham nhũng trở thành “hiện tượng hằng ngày” đến nỗi người dân coi đó là chuyện đương nhiên. Mọi người đơn giản là đã chán

13

http://209.85.175.104/search?q=cache:iZITTpOz_s4J:www.vnexpress.net/GL/The-gioi/Cuoc-song-do-day/2003/01/3B9C430A/+%22tham+nh%C5%A9ng+%E1%BB%9F+Nga%22&hl=vi&ct=clnk&cd=21&gl=vn.

cái cảnh “nhất cử nhất động” đều phải dứt lốt: chữa bệnh, cho con vào nhà trẻ, trường phổ thông hay đại học, đến nhà hộ sinh hay “đài hóa thân hoàn vũ”. Họ hiểu rằng những kẻ nhận của dứt phải “nộp tô” lên đỉnh cao nhất của tòa tháp quyền lực. Cục đoan hơn có người còn chỉ ra nguyên nhân khác của tệ nạn tham nhũng ở Nga chính là sự dung túng của chính quyền. Mặc dù, nguyên Tổng thống Nga V. Putin đã rất tích cực trong cuộc chiến chống tham nhũng, nhưng một số dư luận vẫn cho rằng, nạn tham nhũng ở Nga không được chính quyền quan tâm. Một số người dân Nga vẫn quan niệm, cán bộ tham nhũng đỡ hơn là cán bộ tàn ác như thời kỳ khủng bố của chế độ Brezhnev hay Lenin. Vì vậy, tham nhũng là phương tiện của ông Putin để ban thưởng cho kẻ từng phục và là phương tiện đe dọa đối lập.

Trên thực tế, nguyên nhân tham nhũng ở Nga, cũng giống như tại nhiều nước khác, đều xuất phát từ lợi ích cá nhân của một bộ phận người dân trong nước. Bộ phận này càng lớn thì nguy cơ do tham nhũng đem lại càng cao. Đến một ngưỡng nào đấy, tham nhũng có thể làm cho xã hội Nga không thể phát triển bình thường được nữa. Trong điều kiện khủng hoảng tài chính toàn cầu và suy thoái kinh tế hiện nay, hơn lúc nào hết, Chính phủ Nga cần tích cực đẩy mạnh hơn nữa cuộc chiến chống lại tệ nạn này.

3. Những giải pháp chống tham nhũng tại Nga

Mới đây, tại cuộc họp đặc biệt tại điện Kremli, Tổng thống Nga D. Medvedev đã rất kiên quyết thúc giục Chính phủ và nhân dân Nga tăng cường cuộc chiến chống tham nhũng tại Nga: *“Cần phải làm một điều gì đó. Chúng ta không thể chờ đợi được nữa. Nạn tham nhũng đã trở thành vấn đề mang tính hệ thống và chúng ta buộc phải chống lại vấn đề mang tính hệ thống này bằng những biện pháp mang tính hệ thống”*¹⁴.

Trên thực tế cuộc chiến chống tham nhũng tại Nga đã được tiến hành từ thời nguyên Tổng thống Nga V. Putin. Kể từ khi lên nắm chức lãnh đạo cao nhất nước Nga vào ngày 31/12/1999 đến khi kết thúc nhiệm kỳ Tổng thống của mình, V. Putin luôn xem chống tham nhũng là một trong những ưu tiên hàng đầu nhằm làm trong sạch bộ máy công chức và xã hội.

Còn đối với Tổng thống hiện nay D. Medvedev, cuộc chiến chống tham nhũng là sự tiếp nối công việc này từ khi ông còn là Phó Thủ tướng Nga. Hiện tại, Tổng thống D. Medvedev đang rất quyết tâm tiến hành công cuộc đấu tranh khó khăn này vì tương lai của nước Nga.

Căn cứ vào tình trạng hiện nay của nạn tham nhũng trong nước, dựa trên những kết luận khoa học mang tính tổng kết về nguyên nhân của nạn tham nhũng tại Nga, Chính phủ

14

http://news.bbc.co.uk/1/hi/russian/russia/newsid_7409000/7409333.stm.

Nga đã tiến hành nhiều biện pháp quan trọng chống tham nhũng. Những biện pháp này tập trung thành những nhóm biện pháp nổi bật sau:

1. Cải tiến và hoàn thiện cơ sở pháp lý chống tham nhũng

Những năm thực hiện chống tham nhũng ở Nga dưới thời nguyên Tổng thống V. Putin, nước Nga đã quá “nhiệt tình” nên đã ban hành nhiều điều luật chống tham nhũng. Tuy nhiên kết quả đạt được không như ý muốn. Theo Vladimir Spitsnadel, Chủ tịch Tiểu ban Chống tham nhũng trong lĩnh vực tài chính, điều đó đã làm cho mọi việc rối tung lên. Do vậy, nước Nga dưới thời Tổng thống Medvedev cần phải thành lập cơ quan phối hợp hoạt động của các ban ngành chống tham nhũng theo nguyên lý của “ủy ban Patrushev” (Nikolai Patrushev là Giám đốc Cơ quan An ninh Nga, FSB).

Đồng thời, theo cố vấn của Chánh án Tòa án Hiến pháp LB Nga Vladimir Ovchinsky, phải nhanh chóng thông qua đạo luật chống tham nhũng. Năm 2006, tại Duma đã xuất hiện dự thảo về bộ luật này nhưng nó đã bị bác bỏ với cái cớ đang chờ văn kiện chống tham nhũng do bản thân Tổng thống ban hành. Năm 2005, đích thân Trợ lý Tổng thống Viktor Ivanov đã soạn thảo gói luật chống tham nhũng và đã được Hội đồng An ninh bật đèn xanh, nhưng cuối cùng thì bộ luật chống tham nhũng vẫn chưa được thực hiện.

Tuy nhiên, sự nghiệp chống tham nhũng ở Nga đã đi vào quỹ đạo mới. Cuối năm 2008, một đạo luật chống tham nhũng của Nga đã chính thức có hiệu lực. Sau nhiều lần bàn thảo, và được sự thông qua của Hạ viện và Thượng viện Nga, ngày 25/12/2008, Tổng thống Nga Medvedev đã ký phê chuẩn Luật Chống tham nhũng mới. Luật Chống tham nhũng định nghĩa rõ ràng về tham nhũng, xác định các nguyên tắc chủ yếu trong đấu tranh phòng chống tham nhũng, đưa ra phương hướng chủ yếu nhằm nâng cao hiệu quả đấu tranh chống tệ nạn này, quy định công chức nhà nước và người thân phải khai báo cụ thể về tài sản và thu nhập...

Một trong những điểm Luật Chống tham nhũng của Nga là xác định thêm nhiều quyền rộng rãi cho các nhân viên thuộc các cơ quan thực thi pháp luật. Luật mới sẽ cho phép sử dụng các phương tiện kỹ thuật để "xử lý" những đối tượng bị nghi là phạm những tội lỗi ít nghiêm trọng hơn. Theo nguồn tin của tờ Gazeta, khả năng khiêu khích đã bị loại trừ để không làm tăng thêm nguy cơ tham nhũng vốn đã không thấy giữa những nhân viên thực thi công vụ¹⁵.

2. Tăng cường những biện pháp thực tế chống tham nhũng

Mặc dù nước Nga đã cố gắng cải tiến và hoàn thiện cơ sở pháp lý chống tham nhũng mà Luật Chống tham nhũng được Tổng

¹⁵. <http://www.baovietnam.vn/the-gioi/21575/25/Du-an-Luat-Chong-tham-nhung-moi-o-Nga>.

thống Medvedev phê chuẩn cuối tháng 12/2008, nhưng nạn tham nhũng tại đây vẫn là một nguy cơ đối với sự phát triển của đất nước. Trong điều kiện hiện nay, khi cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu còn tác động đến tình hình tài chính và kinh tế của nhiều nước, mà nước Nga không thể tránh khỏi, thì cuộc chiến chống tham nhũng của Nga còn nặng nề hơn.

Năm 2008, Quỹ Ý kiến xã hội của Nga đã thực hiện thăm dò ý kiến tại 44 đơn vị xã hội và kết quả được công bố như sau: 45% người được hỏi cho rằng trong hai năm 2007 và 2008 tham nhũng trong số các nhân vật quyền chức đã gia tăng hơn trước, chỉ có 7% cho rằng tham nhũng đã thuyên giảm, còn lại 33% cho rằng tình hình chẳng có thay đổi gì cả. 57% người Nga cho rằng nước Nga không thắng nổi tham nhũng, chỉ có 29% cho rằng có thể chiến thắng tham nhũng¹⁶.

Giám đốc Phân ban thuộc Trung tâm Nghiên cứu và Sáng kiến Chống tham nhũng Transparency International Elena Panfilova cho rằng: không thể chống tham nhũng cùng một lúc với chống lại khủng hoảng. Theo bà, cuộc chiến chống khủng hoảng còn chưa rõ được kết quả đến đâu. Chính quyền “ném ra” những khoản tiền lớn mà không có kiểm soát nào đặc biệt. Chính phủ một lần nữa bị lôi cuốn vào cơ chế công nghiệp-tài chính.

“Cuộc chiến chống tham nhũng đòi hỏi phải có những hành động hoàn toàn khác...”¹⁷.

Mặc những khó khăn trên, Chính phủ Nga vẫn quyết tâm và tích cực có nhiều biện pháp thực tế chống tham nhũng. Dưới thời nguyên Tổng thống V. Putin và Tổng thống D. Medvedev, tại Nga luôn có một Ủy ban Chống tham nhũng quy mô toàn quốc do Tổng thống đứng đầu. Những biện pháp chống tham nhũng đều do Ủy ban này điều hành từ trung ương xuống địa phương. Ngày 19/5/2008, Tổng thống Medvedev đã triệu tập Hội nghị về Công tác chống tham nhũng, và ký sắc lệnh thành lập Ủy ban Chống tham nhũng mới do ông trực tiếp phụ trách. Ông Naryshkin được bổ nhiệm đứng đầu nhóm công tác chống tham nhũng liên bộ với sự điều phối của Văn phòng Tổng chương lý. Và như đã biết, sau đó một thời gian Tổng thống đã ký phê chuẩn Luật Chống tham nhũng mới mà nội dung quan trọng đã được đề cập ở phần trên.

Chính phủ Nga đã thực thi nhiều biện pháp chống tham nhũng cụ thể, có lộ trình và bài bản. Nga đã từng thông qua kế hoạch cải cách cho giai đoạn 2006-2008 do Bộ Phát triển Kinh tế và Thương mại soạn thảo. Bộ này đã đề xuất hai biện pháp: (1) Các quan chức chính quyền nên hạn chế tiếp xúc với doanh nghiệp; (2) Lắp đặt máy ghi hình để quan sát công chức tại nơi làm việc.

¹⁶ <http://corimap.ru/content/view/1663/12/>

¹⁷ <http://www.inosmi.ru/translation/247895.html>.

Tổng thống D. Medvedev nói: “Nhà nước cần thực hiện các biện pháp có hệ thống để chống lại nạn tham nhũng” đã trở thành “vấn đề hệ thống”¹⁸.

Kế hoạch chống “vấn đề hệ thống” của Tổng thống D. Medvedev gồm một số phần như: đảm bảo về mặt pháp lý cho các hoạt động chống tham nhũng, các biện pháp ngăn chặn tham nhũng, và tăng cường đào tạo các cán bộ tư pháp v.v... Một số điều cụ thể gồm: sửa đổi luật pháp trong lĩnh vực Luật Hình sự, các quá trình liên quan các cam kết quốc tế của Nga phù hợp với tình hình hiện nay trong nước. Cần áp dụng luật pháp nghiêm khắc đối với người vi phạm pháp luật, đối với những kẻ tham nhũng.

Trong các biện pháp “mạnh tay” chống tham nhũng của Nga có thể kể tới việc cách chức Viện trưởng Viện Công tố Liên bang V.Ustinov vì làm việc kém hiệu quả trong các chiến dịch chống tham nhũng và đưa ông I. Traika lên đứng đầu Viện này dưới thời V. Putin. Hay như, Thị trưởng thành phố công nghiệp Togliatti Nikolai Utkin đã bị bắt ngày 1/5/2007 do bị nghi ngờ nhận hối lộ nhiều triệu USD.

Cuối năm 2008 và đầu năm 2009, một loạt quan chức chính quyền cao cấp thuộc một số tỉnh và khu tự trị ở nước Nga đã bị bắt và chịu kỷ luật trước nhân dân Nga vì tội tham nhũng. Trong số này có thể nêu một số ví dụ: Thị trưởng Yevgeny Ishchenko phải ra

trước toà án thành phố Volgograd hôm 23/10 do bị cáo buộc về 3 tội danh: Lạm dụng chức vụ, hoạt động kinh doanh phi pháp vì lợi ích riêng và sở hữu đạn dược bất hợp pháp; E. Ishenko Thị trưởng thành phố Volgograd vừa bị bắt với các cáo buộc biển thủ ngân quỹ, lạm dụng quyền lực và làm ăn phi pháp; Thống đốc khu tự trị Nenets (Tây - Bắc Siberi) Alexei Baronov bị bắt vì tình nghi lừa đảo; Thống đốc khu tự trị Nenets (Tây - Bắc Siberi) Alexei Baronov bị bắt vì tình nghi lừa đảo; Phó Thống đốc khu tự trị này, Igor Zoloyev, bị sa thải do làm ăn trái với luật pháp Nga.

Việc Tổng thống D. Medvedev và sau đó là của Thủ tướng V. Putin mới đây đã công khai tài sản cá nhân của mình chính là việc làm dũng cảm và là tấm gương đầy sức mạnh, thuyết phục, thúc đẩy hiệu quả cuộc chiến chống tham nhũng ở Nga¹⁹.

Trong lĩnh vực kinh tế, những con “cá kình” trong nền kinh tế Nga kiểu như trường hợp Chủ tịch tập đoàn dầu khí Yukos Khodorkovsky cũng đã bị kết án. Đây là một

¹⁹ Năm 2008, ông Putin có thu nhập là 137.700 USD trong khi thu nhập của Tổng thống Nga Medvedev là 124.000 USD. Cả hai ông đều có mức lương cao hơn khoảng 18 lần so mức trung bình năm của Nga. Ông Medvedev sở hữu một căn hộ rộng 368 m² ở Mátxcova, các khoản tiền gửi ngân hàng trị giá khoảng 90.000 USD và một khu đất rộng 4.700 m². Đệ nhất phu nhân Nga sở hữu 2 ga-ra và một chiếc xe Volkswagen Golf - chiếc ô tô duy nhất của gia đình Medvedev.

<http://dantri.com.vn/c36/s138-317723/putin-kiem-nhieu-tien-hon-medvedev.htm>

¹⁸Xem: chú thích 13.

trong những ví dụ điển hình mà Chính phủ Nga tuyên chiến với tham nhũng.

Năm 2008, Nga khởi tố 40 ngàn hồ sơ hình sự đối với những công dân vi phạm nghiêm trọng các qui định làm việc trong cơ quan hành chính địa phương và cơ quan nhà nước. Mười hai ngàn trong số đó là các vụ hối lộ. Dmitry Medvedev cũng nhắc tới việc có những bị can là các lãnh đạo lớn ở khu vực như tỉnh Orlov, các vùng Permi và Primorsk²⁰.

Nói chung trong cuộc chiến chống tham nhũng ở Nga, những “khoảng cấm” hay “vùng xanh” là ít tồn tại.

3. *Đẩy mạnh công tác phòng ngừa mang tính giáo dục, đạo đức, công dân.*

Do tính chất và phạm vi tham nhũng ở Nga là rất phức tạp, cộng với tình hình quốc tế bất lợi hiện nay như tác động trực tiếp của cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu và suy thoái kinh tế thế giới, cho nên bên cạnh những biện pháp mang tính pháp lý và thực tiễn kể trên, Chính phủ Nga rất coi trọng đẩy mạnh công tác phòng ngừa mang tính giáo dục, đạo đức, công dân. Điều này được thể hiện rõ trong Kế hoạch Chống tham nhũng trọn gói của Tổng thống D. Medvedev. Biện pháp này bao gồm: *Thứ nhất*, sửa đổi Luật Chống tham nhũng. *Thứ hai*, chương trình chống tham nhũng quốc gia bao gồm các

biện pháp chống tham nhũng về kinh tế và xã hội cũng như các biện pháp phòng ngừa. *Thứ ba*, hành vi chống tham nhũng cần được khuyến khích trên cả nước, trong đó người dân cần được giáo dục về các lĩnh vực pháp lý trong đấu tranh chống tham nhũng.

Có lẽ, để cuộc chiến chống tham nhũng ở Nga đạt được thành công như ý muốn, ý thức người dân Nga, đặc biệt đối với vấn đề này, phải được thay đổi. Chỉ khi toàn dân đồng thuận cùng với chính quyền tích cực tham gia cuộc chiến này, nạn tham nhũng mới có thể được đẩy lui. Do vậy, hiện nay Chính phủ Nga phải đặc biệt quan tâm tới những biện pháp mang tính dài hạn này và chống tham nhũng phải được giáo dục tại nhà trường, ngay từ khi nhận thức của trẻ em Nga hãy còn trong sáng “như tờ giấy trắng”.

4. *Lời kết*

Nước Nga đã và đang tích cực tiến hành cuộc chiến chống tham nhũng. Trong bối cảnh khủng hoảng tài chính toàn cầu và suy thoái kinh tế hiện nay, công việc này đòi hỏi phải có những quyết tâm và biện pháp mới. Năm 2009, cuộc chiến chống tham nhũng ở Nga đã đạt được những kết quả khả quan. Không có những “khoảng xanh” dành cho tham nhũng. Biện pháp phòng ngừa mang tính giáo dục, đạo đức, công dân là công cụ hữu hiệu, lâu dài đảm bảo thành công cho cuộc chiến này. Sự đồng thuận dân tộc là chìa khóa then chốt đẩy lùi tham nhũng, giúp nước Nga phát triển ổn định trong những năm tới.

²⁰<http://www.ruvr.ru/main.php?lng=vie&q=713&cid=47&p=17.03.2009>